

17 augustus 1945

Soekarno en Hatta roepen de Republiek Indonesië uit, onder druk van nationalistische jongeren. Mohammad Hatta wordt vicepresident.

Oktober 1945-begin 1946

Bersiap-periode, met massale gewelddadigheden van Indonesische strijdgroepen gericht tegen elk buitenlands gezag. Daarbij vallen mogelijk meer dan 35.000 dodelijke slachtoffers, onder wie veel (Indische) Nederlanders.

Maart 1946

Koloniaal bestuurder Huib van Mook stelt voor de Republiek Indonesië te erkennen. Nederlandse troepen worden in Indonesië toegelaten om Britse posities over te nemen.

15 november 1946

Ondertekening Akkoord van Linggadjati. Doel is een Verenigde Staten van Indonesië, dat samen met Nederland de Nederlands-Indonesische Unie vormt. Dat gaat veel Nederlanders te ver.

25 maart 1947

De Nederlandse Tweede Kamer ratificeert het Akkoord van Linggadjati, dat echter flink is bijgesteld. In Indonesië is het intussen permanent oorlog.

De grand old man van de Indonesische revolutie

Hadji Agus Salim, Koto Gadang Sumatra (1884 - 1954), werd geboren als Mashudul Haq Salim: 'Verdediger van de waarheid'. "Zijn Javaanse kinderneisje

noemde mijn grootvader altijd 'Den Bagus' (bagus betekent de mooie, de goede), wat later 'Agus' werd. Familie, vrienden en leraren namen de koosnaam over. 'Salim' is de naam van zijn vader Sutan Mohammad Salim", vertelt kleinzoon Agustanzil Sjahroezah (1955) die ook wel Ibong wordt genoemd.

Vanwege zijn vaders positie, die hoofdaanklager was bij de rechtbank van Riau op Sumatra, kon Agus Salim Nederlands onderwijs volgen, dat veel beter stond aangeschreven dan het Indonesische onderwijs. "Hij was in 1903 de beste eindexamenkandidaat van alle Hogere Burgerscholen in Jakarta, Bandung en Surabaya. Maar toen hij na de middelbare school medicijnen wilde studeren in Nederland, kon hij geen studiebeurs krijgen omdat hij niet met Nederlanders was 'gelijkgesteld'", vertelt Ibong.

Hij werd gezien als 'inlander', iemand van lagere klasse, zoals Indonesiërs toen doorgaans door Nederlanders werden genoemd. "Twee jaar later ontving mijn grootvader de status van 'gelijkgestelde'. Maar nog steeds werd hem een studiebeurs geweigerd. Toen hij vervolgens, vanwege zijn goede kennis van de Arabische taal en de Indonesische cultuur, een aanbod kreeg om namens de Nederlandse regering consulaire medewerker te worden in Saudi-Arabië, vervulde hij een wens van zijn moeder. Deze baan gaf hem tevens de kans om in de leer te gaan bij zijn oom, die in Saudi-Arabië imam en professor Islamitische studies was." Zo kwam het dat hij van 1905 tot 1911 in de stad Jeddah aan het werk ging.

Het gesprek met kleinzoon Ibong Sjahroezah vindt plaats ver buiten het drukke centrum van Jakarta, in een buurt met smalle straatjes en af en toe

KOLONIALE GESCHIEDENIS Hadji Agus Salim vloog de wereld over om voor internationale erkenning van de jonge Republiek Indonesië te strijden. Als Republikeinse minister van buitenlandse zaken was hij voor Nederland een gerespecteerde gesprekspartner. Deel 7 van een serie over de kinderen van de hoofdrolspelers in de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog, die 75 jaar geleden begon.

tekst **Suzanne Liem**

Viering van de 70ste verjaardag van Hadji Agus Salim (tweede van rechts) op 8 oktober 1954. Naast hem zijn vrouw Zainatun Naha. Rechts van hem Soekarno.

Met medewerking van Emma Keizer, Tico Onderwater en Kees Snoek. Dit interview is mede tot stand gekomen met financiële steun van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde. Het maakt deel uit van het project 'Kinderen van de Oorlog'. Hiervoor fotografeert en interviewt Suzanne Liem nazaten van grote spelers tijdens het dekolonisatieproces, aan Indonesische en aan Nederlandse zijde. Het project verschijnt volgend jaar in boekvorm bij uitgeverij WalburgPers onder de naam 'Echo van de strijd om Indonesië, familie verhalen in beeld'. Ga naar trouw.nl/indonesië voor extra's.

een *warung* (eetkraampje) waar hij, samen met zijn vrouw Sita Hanimastuty in een prachtig ommuurd vrijstaand huis woont. Het huis is door Sita ontworpen en gebouwd. Ibongs moeder, Violet Hanifah, was Agus Salims derde dochter. "Mijn vader was Djohan Sjahroezah. Hij zette zich, net zoals mijn grootvader, in voor de onafhankelijkheid van Indonesië", vertelt Ibong.

"Als ik aan mijn grootvader denk, dan denk ik aan zijn moed en consistentie in zijn antiekoloniale opstelling, zijn strijd voor de onderdrukten en de opofferingen die hij zich heeft getroost.

Toen hij als journalist werkte, schreef hij bijvoorbeeld eens een antiekoloniaal artikel dat hij van het Indische gouvernement niet mocht publiceren.

"Omdat hij dat toch deed, werd hij door het nieuwsagentschap ontslagen, waardoor hij met vrouw en tien kinderen noodgedwongen kleiner moest gaan wonen. Hij was standvastig en bleef altijd zijn eigen mening verkondigen; als journalist en later als politicus. Hij was een echte strijder en vertrouwde altijd op de almachtige Allah.

"Mijn grootvader slaagde er al vóór de soevereiniteitsoverdracht in om internationale erkenning te krijgen voor de onafhankelijke Republiek Indonesië. Hij was een zeer vrome moslim die goed kon debatteren en mensen op een beleefde manier van zijn standpunten kon overtuigen."

Hadji Agus Salim hechtte grote waarde aan onderwijs; in zijn geboorteplaats Koto Gadang (Sumatra) richtte hij een school op voor Indonesische kinderen.

21 juli-5 augustus 1947

Operatie Product (eerste politio-
nele actie) op Java en Sumatra
door Nederlandse strijdkrachten.

19 december 1948-5 januari 1949

Operatie Kraai (tweede politio-
nele actie). Hiermee wilde legercom-
mandant Spoor een einde maken
aan Soekarno's Republiek Indone-
sië. De internationale reacties zijn
furieus, de VN-Veiligheidsraad
dreigt met sancties.

7 mei 1949

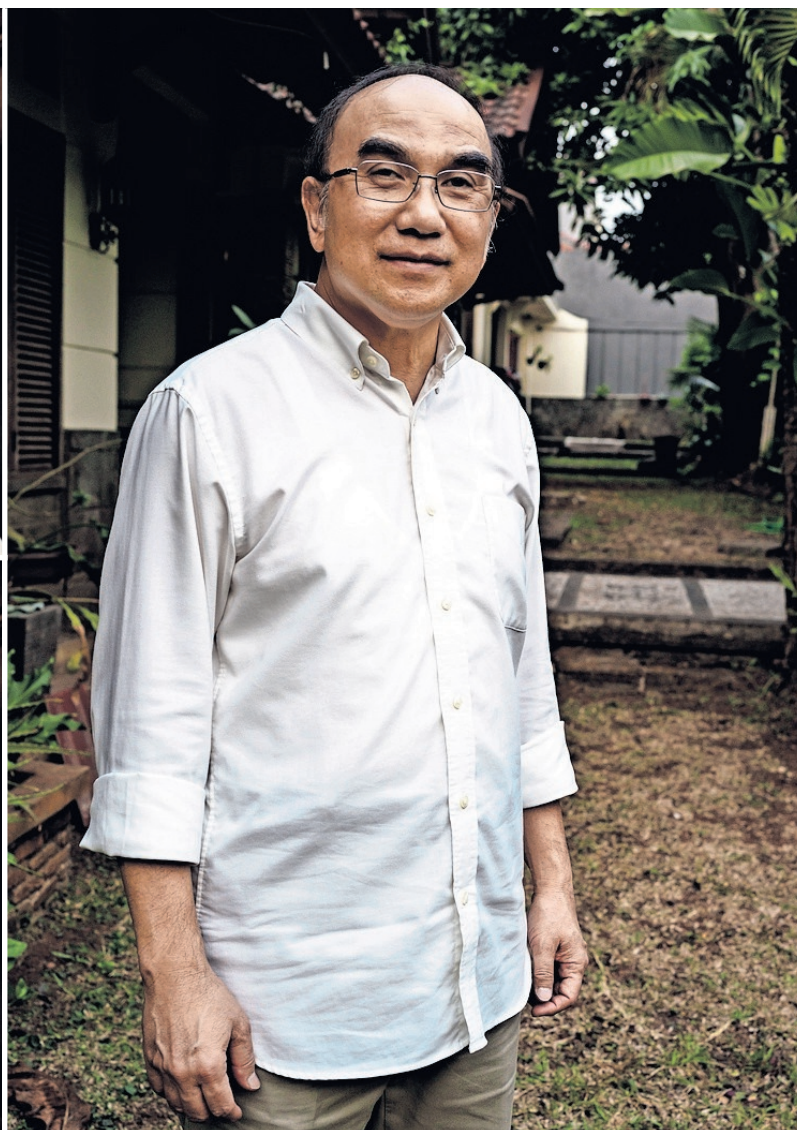
Nederland en de Republiek Indo-
nesië sluiten een akkoord (de 'Van
Röijen-Roem-overeenkomst').
Daarmee wordt gehoor gegeven
aan de resolutie van de Veilig-
heidsraad.

23 augustus-2 november 1949

Rondetafelconferentie in Den
Haag voor een definitieve regeling
van het conflict.

27 december 1949

Soevereiniteitsoverdracht aan de
Verenigde Staten van Indonesië.
Die wordt door Soekarno binnen
een jaar omgevormd tot eenheids-
staat.

Ibong Sjahroezah: 'Als ik aan mijn grootvader denk, dan denk ik aan zijn moed en consistentie in zijn antiekoloniale opstelling'. FOTO'S SUZANNE LIEM

VAARDIG ONDERHANDELEN

Gezien zijn capaciteiten en uit-
straling had Hadji Agus Salim ei-
genlijk best de grote leider van
de Indonesische revolutie en de
eerste president van de Repu-
bliek kunnen zijn. Hij had echter
zijn leeftijd tegen: Salim was al
zestig op het moment van de
onafhankelijkheidsverklaring, die
er versneld was gekomen door
jonge radicalen.

Waarschijnlijk nog een belangrij-
ker bezwaar: **Salim was geen Ja-
vaan, maar behoorde tot de Mi-
nangkabauers, een volk op
West-Sumatra.**

Hij had ook oog voor het grotere
plaatje. Waar anderen wel eens
bleven hangen in eng, bekrom-
pen nationalisme, manifesteerde
hij zich als echte internationalist.
Salim werkte in zijn jonge jaren
voor de Nederlanders. Bij zijn
eerste kennismaking met de
antikoloniale vroege nationalisti-
sche beweging Sarekat Islam
was hij mogelijk politie-infor-
mant. Maar hij nam snel afstand
van de Nederlanders, want de
kern van het gedachtegoed van
de beweging sprak hem aan. In
nog geen tien jaar tijd groeide hij
uit tot een invloedrijk leider, **die
intern streed tegen mystieke,
messianistische en communisti-
sche tendensen.**

Toen Salim tijdens de Japanse
bezetting lid werd van het On-
derzoekscomité ter Voorberei-
ding op de Indonesische Onaf-
hankelijkheid kende hij de wereld
van de diplomatie, journalistiek
en de politiek van binnenuit. Het
maakte hem vanaf augustus
1945 ook uitermate geschikt
voor de positie van onderminis-
ter en minister van buitenlandse
zaken.

**Zowel in contacten met Neder-
land als andere landen bewees
hij zijn humor.** Salim was een
vaardig onderhandelaar, spits en
humoristisch en dronk ook graag
een glas whisky, zelfs met tegen-
standers.

Tijdens de Tweede Politio-
nele Actie vielen Nederlandse lucht-
landingsstroepen Djokjakarta aan.
Ze slaagden in hun opzet: het
gevangennemen van de meest
vooraanstaande politici van de
Republiek. De koloniale over-
heerser vond Salim zo belangrijk
dat hij met Soekarno, Hatta en
Sjahrir behoorde tot de arrestan-
ten. Het gezelschap werd over-
gebracht naar een veiliger ge-
achte plek op Sumatra en daarna
naar een oord op Banka-Billiton.

**Maar de Tweede Politio-
nele Actie was voor Nederland alleen
militair een succes.** De wereld
dwong Den Haag nu om werk te
maken van de soevereiniteits-
overdracht. Salim was een van
de Indonesische onderhande-
laars tijdens de Ronde Tafel Con-
ferentie in 1949. Na de onafhan-
kelijkheid werd hij adviseur bui-
tenlandse zaken van premier
Hatta en keerde hij terug naar
een oude liefde, het schrijven.

Paul van der Steen

Daar leerden ze lezen en schrijven en
maakten ze kennis met vreemde talen.
Salim was ervan overtuigd dat taalbe-
heersing de sleutel tot kennis was – hij
sprak zelf negen talen vloeiend. De
waarde van zijn talenkennis zou later
blijken tijdens zijn ministerschap.

Zijn eigen kinderen gaf hij thuison-
derwijs. "Mijn grootvader wilde niet
dat zijn kinderen een 'inlander-menta-
liteit' ontwikkelden op school. Hij wil-
de dat ze zouden opgroeien met de
trots en waardigheid van onafhankelijk-
ke en vrije mensen, die zich niet als on-
dergeschikt zagen aan de Nederlanders
in de kolonie."

Naar Egypte

In april 1947 – nog voor het begin van
Operatie Product, ook wel bekend als
de Eerste Politio-
nele Actie – vloog Sa-
lim als hoofd van een vierkoppige mis-
sie naar Caïro om diplomatieke betrek-
kingen met Egypte aan te knopen. De
delegatie had geen internationaal er-
kende paspoorten, omdat Indonesië of-
ficieel nog geen staat was. "Daardoor
werden ze, eenmaal op de luchthaven
in Egypte, met een Indonesisch stuk pa-
pier in de hand, tegengehouden.

"Maar mijn grootvader sprak vloei-
end Arabisch en wist contact te leggen
met de secretaris-generaal van de Arabi-
sche Liga, die ervoor zorgde dat ze
Egypte in mochten en zelfs met pre-
mier Mahmoud an-Nukrashi Pasha om
de tafel gingen zitten."

Na de eerste gesprekken oefende de
Nederlandse ambassadeur met succes
druk uit op de premier om de delegatie

niet langer te woord te staan."

Desondanks, én ondanks het feit dat
de delegatie volgens Ibong slechter ge-
kleed ging dan de portiers in Caïro, leid-
de deze missie, die vier maanden duur-
de, tot een grote diplomatieke overwin-
ning voor de jonge Republiek. Mede
door Salims diplomatieke gaven en zijn
kennis van het Arabisch, erkende Egypte
in juni 1947 de Indonesische onaf-
hankelijkheid. Andere leden van de Ara-
bische Liga volgden.

Hoewel Salim het koloniale systeem
ondubbelzinnig afwees, bleef hij tijdens
de dekolonisatieoorlog in gesprek met
het Nederlandse bestuur in de archipel.
Als adviseur en (vice)minister van bui-
tenlandse zaken belichaamde hij de
stroming in de Republiek die meer ver-
wachtte van diplomatie dan van strijd.

Ibong: "In augustus 1947 vloog hij
naar de Veiligheidsraad van de Vereni-
gde Naties in New York, en een half jaar
later maakte hij deel uit van de Indone-
sische delegatie bij de wapenstilstands-
besprekingen tussen Nederland en de
Republiek Indonesië op het Amerikaan-
se oorlogsschip Renville. In 1949 was
hij bovendien een van de Republikeinse
onderhandelaars tijdens de Ronde Tafel
Conferentie in Den Haag."

Salim wist verschillende groepen
met elkaar te verbinden, ook aan Indo-
nesische zijde: toen hij in 1948 na af-
loop van Operatie Kraai, ook wel be-
kend als de Tweede Politio-
nele Actie, samen met president Soekarno en Su-
tan Sjahrir naar het Sumatraanse va-
kantieoord Prapat werd verbannen,
bracht hij hen dichter bij elkaar.

*'Hij was
standvastig en
bleef altijd zijn
eigen mening
verkondigen'*

*'Zijn moed en
oprechtheid
sterken mij bij
het innemen
van mijn
standpunten'*

Ibong: "Hij was blij dat hij op deze ma-
nier langere tijd bij Bung Karno en
Bung Sjahrir (bung is een aanspreek-
vorm voor een kameraad, red.) kon zijn
om hen nader tot elkaar te kunnen
brengen; die twee lagen altijd met el-
kaar overhoop. Hij was, na Soekarno, vi-
cepresident Hatta en premier Sjahrir,
de belangrijkste persoon in de Republi-
keinse regering. Ze waren erg close met
elkaar ondanks het leeftijdsverschil: Hij
was respectievelijk 17 en 18 jaar ouder
dan Soekarno en Hatta en zelfs 25 jaar
ouder dan Sjahrir. Daarom werd hij
vaak de 'grand old man' genoemd."

Ibong is onder andere actief als mi-
lieuactivist en is voorman van de anti-
corruptie-beweging in Indonesië. Hoe-
wel hij zijn grootvader niet heeft ge-
kend, stelt hij hem vaak ten voorbeeld:
"Zijn moed en oprechtheid sterken mij
bij het innemen van mijn standpunten.
Ik vertrouw daarbij, net zoals mijn
grootvader, op Allah. Daardoor ben ik
nergens bang voor. Ik doe wat mij het
beste lijkt en doe alles wat ik kan om de
wereld te verbeteren. Mijn grootvader
maakte zich niet druk om wat mensen
over hem zeiden. Hij deed alleen dat
waarvan hij dacht dat het juist was."

Na de onafhankelijkheid deed Salim
wegens zijn verslechterde gezondheid
een stap terug en werd hij regeringsad-
viseur. Hij pakte zijn journalistieke ac-
tiviteiten weer op en verzorgde in 1953
een reeks lezingen aan de Cornell Uni-
versity over de islam. Salim overleed op
4 november 1954 en werd als eerste op
het ereveld Kalibata in Jakarta begraven.